

βαθύνει, να αναλύσει και να διασαφήσει το κείμενο. Μετά από τα σχόλια ακολουθεί μια πλούσια βιβλιογραφία (315-324), ένας κατάλογος κυρίων ονομάτων και πραγμάτων.

Η εργασία αυτή αποτελεί πράγματι μια βαρύτιμη συμβολή στην κατανόηση του έργου «Η έννοια της αγωνίας» του Δανού φιλοσόφου. Πρόκειται για μια πολύ ευσυνείδητη και επιμελημένη εργασία που μαρτυρεί μεγάλο μόχθο και βαθύνοια του συγγραφέα.

ΔΡ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΥΜΑΚΗΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Δ. Δημητράκος, *Παιδεία και κοινωνική αναμόρφωση. Μια γκραμισιανή προσέγγιση*, Νεφέλη, Αθήνα 1984, 118 σελίδες.

Στο βιβλίο αυτό εξετάζεται το πρόβλημα της πραγμάτωσης της γνώσης, σ' ένα κοινωνικό σύνολο. Όπως φανερώνει ο υπότιτλος του, η προσέγγιση είναι γκραμισιανή με την εξής έννοια: ξεκινώντας από δύο θεμελιακές έννοιες του Γκράμσι, της *ηθικής και διανοητικής αναμόρφωσης* και του *ιστορικού συγκροτήματος*, η παιδευτική διαδικασία είναι δυνατόν να παρατηρηθεί σαν αναγκαία διαμεσολάβηση ανάμεσα στο άτομο και την κοινωνία για τη δημιουργία ενός *ιστορικού συγκροτήματος* που επενεργεί παιδευτικά στο κοινωνικό σύνολο. Ο σχηματισμός ενός τέτοιου ιστορικού συγκροτήματος (δηλ. ενότητας ανάμεσα στην οικονομική βάση και το πολιτικό και πολιτιστικό εποικοδόμημα) μπορεί να γίνει (και κατά τον Γκράμσι *πρέπει* να γίνει) μέσω μιας γενικής κοινωνικής αναμόρφωσης που έχει παιδευτικό χαρακτήρα. Η κοινωνία αναμορφώνεται στο βαθμό που η συλλογική πρόσκτηση γνώσεων ενσωματώνεται στο κοινωνικό σύνολο. Αυτό οδηγεί στο επόμενο πρόβλημα: τον προσδιορισμό του status της γνώσης που θα επιτελέσει έναν τέτοιο σκοπό. Και επειδή η γνώση αυτή δεν έχει εμβόλιμο, «ινστρουμενταλιστικό» χαρακτήρα (τα αποτελέσματά της όμως δεν είναι πολιτικά ουδέτερα), δε μπορεί να θεωρηθεί ούτε «πολιτική», ούτε ουδέτερη. Πρέπει να θεωρηθεί *ανιδιοτελής*, κατά την έκφραση του Γκράμσι. Πρέπει δηλαδή το status της να είναι «αντικειμενικό». Αυτό το status της «αντικειμενικής γνώσης» είναι δύσκολο νά προσδιοριστεί χωρίς ν' ανατρέξει κανείς στην επιστημολογία του Πόππερ, και μάλιστα της δεύτερης περιόδου του (από το 1972 κι έπειτα).

Με αυτές τις προδιαγραφές, επιχειρείται να προσδιοριστεί η αρχή της παιδευτικής διαδικασίας με βάση την έννοια του *γνωστικού συγκροτήματος*, δηλαδή του εκπαιδευτικού στοιχείου στο ιστορικό συγκρότημα, όπου προϋποτίθεται μια ενότητα γνωστικού υποκειμένου και αντικειμένου, με βάση την «αντικειμενική» (ή «ανιδιοτελή») γνώση.

ΔΡ Α. ΜΠΑΡΤΖΕΛΙΩΤΗΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Julia Annas, *An Introduction to Plato's Republic*, Clarendon Press, Oxford 1981, 362 σ.

Τά πλατωνικά έργα, και ιδιαίτερα ή «Πολιτεία», προκαλούν τελευταία αυξημένο ενδιαφέρον μεταξύ των έρευνητών, οι όποιοι επιχειρούν μία νέα έρμηνεία των φιλοσοφικών προβλημάτων που αναπτύσσονται σ' αυτά. Δέν είναι λίγες οι φορές που διακεκριμένοι διανοη-